ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 2ας Φεβρουαρίου 1989 *

Στην υπόθεση 186/87,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση της επιτροπής αποζημιώσεως θυμάτων εγκλήματος του Tribunal de grande instance του Παρισιού προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Ian William Cowan

και

Trésor public,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία, ιδίως, της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων του άρθρου 7 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τους O. Due, πρόεδρο, T. Koopmans, R. Joliet και T. F. O'Higgins, προέδρους τμήματος, Sir Gordon Slynn, G. F. Mancini, K. N. Κακούρη, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias και Díez de Velasco, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: C. O. Lenz
γραμματέας: J. A. Pompe, βοηθός γραμματέας

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Ian William Cowan, ενάγων της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενος από τους M. Renouf, P. Jenkinson και L. Misson, δικηγόρους,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

— το Trésor public, εναγόμενο της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενο κατά τη γραπτή διαδικασία από τον εκπρόσωπο της γαλλικής κυβερνήσεως G. Guillaume, διευθυντή νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον M. Giacomini, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στο ίδιο υπουργείο, ως αναπληρωτή του, και κατά την προφορική διαδικασία από τον M. Giacomini, επικουρούμενο από τον Baconnin, εμπειρογνώμονα,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από το νομικό της σύμβουλο J. Amphoux,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 13ης Οκτωβρίου 1988,

αφού άκουσε το γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Δεκεμβρίου 1988,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με Διάταξη της 5ης Ιουνίου 1987, που περιήλθε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 16 Ιουνίου, η επιτροπή αποζημιώσεως θυμάτων εγκλήματος του Tribunal de grande instance του Παρισιού υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία της απαγορεύσεως των διακρίσεων που περιέχεται κυρίως στο άρθρο 7 της Συνθήκης, προκειμένου να κρίνει αν μία διάταξη του γαλλικού κώδικα ποινικής δικονομίας συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο.

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του γαλλικού Trésor public και ενός βρετανού υπηκόου, του Ian William Cowan, σχετικά με αποκατάσταση της ζημίας που προέκυψε από βίαιη επίθεση της οποίας έπεσε θύμα στην έξοδο ενός σταθμού του μετρό κατά τη διάρκεια σύντομης παραμονής του στο Παρίσι.

3 Επειδή η ταυτότητα των δραστών της επιθέσεως δεν εξακριβώθηκε, ο Cowan ζήτησε από την επιτροπή αποζημιώσεως θυμάτων εγκλήματος του Tribunal de grande instance του Παρισιού αποζημίωση δυνάμει του άρθρου 706-3 του κώδικα ποινικής δικονομίας. Η διάταξη αυτή παρέχει τη δυνατότητα καταβολής αποζημιώσεως από το κράτος, ιδίως όταν το θύμα επιθέσεως, η οποία προκάλεσε σωματική βλάβη με ορισμένα σοβαρά επακόλουθα, δεν μπορεί να λάβει, από οποιαδήποτε άλλη αιτία, πραγματική και ικανοποιητική αποζημίωση.

4 Ο δικαστικός πληρεξούσιος του Trésor ισχυρίστηκε ενώπιον της επιτροπής αποζημιώσεως ότι ο Cowan δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις από τις οποίες το άρθρο 706-15 του κώδικα ποινικής δικονομίας εξαρτά το ευεργέτημα της αποζημιώσεως που αναφέρθηκε πιο πάνω. Κατά την τελευταία αυτή διάταξη δικαιούνται της εν λόγω αποζημιώσεως μόνον

« πρόσωπα που είναι γάλλοι υπήκοοι ή αλλοδαποί και προσκομίζουν δικαιολογητικά ως προς το ότι:

— είτε είναι υπήκοοι κράτους που έχει συνάψει με τη Γαλλία σύμβαση αμοιβαιότητας για την εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων και πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζει η σύμβαση αυτή·

— είτε είναι κάτοχοι του αποκαλούμενου δελτίου μονίμου κατοίκου ».

5 Ο Cowan επικαλέστηκε την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που αναφέρεται κυρίως στο άρθρο 7 της Συνθήκης ΕΟΚ. Ισχυρίστηκε ότι οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις εισάγουν διακρίσεις και ότι τέτοιες προϋποθέσεις εμποδίζουν τους τουρίστες να μεταβούν ελεύθερα σε άλλο κράτος μέλος για να δεχθούν εκεί υπηρεσίες. Ο εκπρόσωπος του Trésor και η εισαγγελική αρχή απάντησαν ότι οι επίδικες διατάξεις εξομοιώνουν όλους τους αλλοδαπούς κατοίκους με τους ημεδαπούς και ότι η διαφοροποίηση της περιπτώσεώς τους από του τουρίστα είναι σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο, εφόσον αυτό το ίδιο εξαρτά τη διαμονή των υπηκόων ενός κράτους μέλους σε άλλο κράτος μέλος από διαφορετικές προϋποθέσεις ανάλογα με τη διάρκεια της διαμονής.

6 Κάτω από αυτές τις συνθήκες η επιτροπή αποζημιώσεως, θεωρώντας ότι η κρίση ως προς το αν οι επίμαχες διατάξεις συμβιβάζονται με τη Συνθήκη προϋποθέτει ερμηνεία των κοινοτικών διατάξεων ενόψει των επιταγών και των στόχων του κοινοτικού

δικαίου, ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

« Συμβιβάζονται με την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που διατυπώνεται, ιδίως, στο άρθρο 7 της Συνθήκης της Ρώμης, οι διατάξεις του άρθρου 706-15 του κώδικα ποινικής δικονομίας που ρυθμίζει τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες αλλοδαπός υπήκοος, θύμα εγκλήματος στη Γαλλία, μπορεί να λάβει αποζημίωση από το γαλλικό δημόσιο; »

7 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικώς τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, η εξέλιξη της διαδικασίας καθώς και οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται κατωτέρω παρά μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

8 Το προδικαστικό ερώτημα αφορά, ουσιαστικά, το αν η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, που διατυπώνεται κυρίως στο άρθρο 7 της Συνθήκης, εμποδίζει ένα κράτος μέλος, όσον αφορά τα πρόσωπα που βρίσκονται σε κατάσταση διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο, να εξαρτά τη χορήγηση κρατικής αποζημιώσεως που έχει ως σκοπό την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε εντός του κράτους αυτού σε θύμα εγκλήματος που είχε ως συνέπεια σωματική βλάβη, από την προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος έχει δελτίο μονίμου κατοίκου ή είναι υπήκοος χώρας που έχει συνάψει σύμβαση αμοιβαιότητας με αυτό το κράτος μέλος.

9 Προκαταρκτικά πρέπει να υπομνηστεί ότι κατά το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης « εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας Συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας ». Με τη διατύπωση αυτή ορίζεται τόσο το περιεχόμενο όσο και το πεδίο εφαρμογής της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

Επί του περιεχομένου της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων

10 Το άρθρο 7 της Συνθήκης, απαγορεύοντας « κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας » απαιτεί τα πρόσωπα που βρίσκονται σε κατάσταση διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο να τυγχάνουν απολύτως ίσης μεταχείρισης με τους υπηκόους του κράτους μέλους. Καθόσον εφαρμόζεται η αρχή αυτή, δεν επιτρέπεται επομένως σε κράτος μέλος να εξαρτά τη χορήγηση ενός δικαιώματος σε ένα τέτοιο πρόσωπο από την προϋπόθεση

της υπάρξεως κατοικίας στο έδαφός του, ενώ η προϋπόθεση αυτή δεν ισχύει για τους ημεδαπούς.

11 Πρέπει, εξάλλου, να υπογραμμιστεί ότι το δικαίωμα για ίση μεταχείριση παρέχεται ευθέως από το κοινοτικό δίκαιο και ως εκ τούτου δεν μπορεί να εξαρτάται από τη χορήγηση σχετικού πιστοποιητικού εκ μέρους των διοικητικών αρχών του εν λόγω κράτους μέλους (βλέπε, σχετικά, την απόφαση της 3ης Ιουλίου 1980 στην υπόθεση 157/79, Pieck, Rec. 1980, σ. 2171).

12 Πρέπει τέλος να υπομνηστεί ότι όπως έκρινε το Δικαστήριο για πρώτη φορά με την απόφαση της 22ας Ιουνίου 1972 (Frilli, 1/72, Rec. 1972, σ. 457), το δικαίωμα για ίση μεταχείριση που καθιερώνει το κοινοτικό δίκαιο δεν μπορεί να εξαρτάται από την ύπαρξη σύμβασης αμοιβαιότητας μεταξύ του εν λόγω κράτους μέλους και της χώρας υπήκοος της οποίας είναι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο.

13 Από αυτό προκύπτει ότι, καθόσον εφαρμόζεται η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, δεν επιτρέπεται σε ένα κράτος μέλος να εξαρτά τη χορήγηση δικαιώματος σε ένα πρόσωπο, που βρίσκεται σε κατάσταση διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο, από την προϋπόθεση ότι έχει δελτίο μονίμου κατοίκου ή ότι είναι υπήκοος χώρας που έχει συνάψει σύμβαση αμοιβαιότητας με αυτό το κράτος μέλος.

Επί του πεδίου εφαρμογής της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων

14 Κατά το άρθρο 7 της Συνθήκης τα αποτελέσματα της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων επέρχονται « εντός του πεδίου εφαρμογής της... Συνθήκης » και « με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της ». Με την τελευταία αυτή φράση, το άρθρο 7 παραπέμπει κυρίως σε άλλες διατάξεις της Συνθήκης, στις οποίες συγκεκριμενοποιείται για ειδικές καταστάσεις η εφαρμογή της γενικής αρχής που διατυπώνει. Αυτό ισχύει μεταξύ άλλων, για τις διατάξεις σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, το δικαίωμα εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

15 Ως προς το τελευταίο αυτό σημείο, το Δικαστήριο, στην απόφασή του της 31ης Ιανουαρίου 1984 (Luisi και Carbone, 286/82 και 26/83, Συλλογή 1984, σ. 377), έκρινε, αφενός, ότι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών περιλαμβάνει την ελευθερία των αποδεκτών

των υπηρεσιών να μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος για να δέχονται υπηρεσία, χωρίς να παρεμποδίζονται από περιορισμούς και, αφετέρου, ότι και οι τουρίστες ιδίως πρέπει να θεωρούνται ως αποδέκτες υπηρεσιών.

16 Η γαλλική κυβέρνηση ισχυρίστηκε ενώπιον του Δικαστηρίου ότι στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου ο αποδέκτης υπηρεσιών δεν μπορεί να επικαλείται την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, καθόσον η επίμαχη εθνική νομοθεσία δεν παρεμβάλλει κανένα εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία του. Διατάξεις όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν επιβάλλουν εν προκειμένω κανένα περιορισμό. Η διάταξη αυτή αφορά, εξάλλου, ένα δικαίωμα που αποτελεί έκφραση της αρχής της εθνικής αλληλεγγύης. Ένα τέτοιο δικαίωμα προϋποθέτει σύνδεσμο με το κράτος στενότερο από εκείνον τον οποίο έχει ο αποδέκτης υπηρεσιών και για το λόγο αυτόν μπορεί να επιφυλάσσεται στα πρόσωπα που είτε είναι ημεδαποί είτε είναι αλλοδαποί υπήκοοι μόνιμοι κάτοικοι στο εθνικό έδαφος.

17 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Όταν το κοινοτικό δίκαιο διασφαλίζει σε ένα φυσικό πρόσωπο την ελευθερία μεταβάσεως σε ένα άλλο κράτος μέλος, η προστασία της ακεραιότητας του προσώπου αυτού στο εν λόγω κράτος μέλος, με τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν για τους ημεδαπούς και τα πρόσωπα που κατοικούν μόνιμα σ' αυτό, συνιστά το επακόλουθο αυτής της ελεύθερης κυκλοφορίας. Επομένως, η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων ισχύει για τους αποδέκτες υπηρεσιών κατά την έννοια της Συνθήκης, όσον αφορά την προστασία κατά των κινδύνων επιθέσεως και το δικαίωμα να λαμβάνουν τη χρηματική αποζημίωση που προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο όταν ο κίνδυνος αυτός υλοποιείται. Το γεγονός ότι η επίδικη αποζημίωση καταβάλλεται από το δημόσιο δεν μπορεί να μεταβάλει το σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων που διασφαλίζει η Συνθήκη.

18 Η γαλλική κυβέρνηση ισχυρίστηκε επίσης ότι αποζημίωση, όπως η επίδικη στην κύρια υπόθεση, διαφεύγει της απαγορεύσεως των διακρίσεων, επειδή εμπίπτει στο ποινικό δικονομικό δίκαιο, το οποίο δεν περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης.

19 Πρέπει σχετικά να υπομνηστεί ότι ναι μεν, καταρχήν η ποινική νομοθεσία και οι διατάξεις της ποινικής δικονομίας στις οποίες έχει παρεμβληθεί η επίμαχη εθνική διά-

ταξη, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, παγίως όμως η νομολογία (βλέπε, μεταξύ άλλων, την απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1981 στην υπόθεση 203/80, Casati, Συλλογή 1981, σ. 2595) δέχεται ότι το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει περιορισμούς στην αρμοδιότητα αυτή. Πράγματι, τέτοιες νομοθετικές διατάξεις δεν μπορούν να προκαλούν διάκριση σε βάρος των προσώπων στα οποία το κοινοτικό δίκαιο αναγνωρίζει το δικαίωμα για ίση μεταχείριση ούτε να περιορίζουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες που διασφαλίζει το κοινοτικό δίκαιο.

20 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, που περιέχεται κυρίως στο άρθρο 7 της Συνθήκης, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε ένα κράτος μέλος, όσον αφορά τα πρόσωπα στα οποία το κοινοτικό δίκαιο διασφαλίζει την ελευθερία να μεταβαίνουν στο κράτος αυτό, ειδικότερα ως αποδέκτες υπηρεσιών, να εξαρτά τη χορήγηση κρατικής αποζημιώσεως, που έχει ως σκοπό την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε στο κράτος αυτό σε θύμα επιθέσεως η οποία είχε ως συνέπεια σωματική βλάβη, από την προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος έχει δελτίο μονίμου κατοίκου ή είναι υπήκοος χώρας που έχει συνάψει σύμβαση αμοιβαιότητας με αυτό το κράτος μέλος.

Επί των δικαστικών εξόδων

21 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η γαλλική κυβέρνηση και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με Διάταξη της 5ης Ιουνίου 1987 η επιτροπή αποζημιώσεως θυμάτων εγκλήματος του Tribunal de grande instance του Παρισιού, αποφαίνεται:

Η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, που περιέχεται κυρίως στο άρθρο 7 της Συνθήκης, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε ένα κράτος μέλος, όσον αφορά τα πρόσωπα στα οποία το κοινοτικό δίκαιο διασφαλίζει την ελευθερία να μεταβαίνουν στο κράτος αυτό, ειδικότερα ως αποδέκτες υπηρεσιών, να εξαρτά τη χορήγηση κρατικής αποζημιώσεως, που έχει ως σκοπό την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε στο κράτος αυτό σε θύμα εγκλήματος η οποία είχε ως συνέπεια σωματική βλάβη, από την προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος έχει δελτίο μονίμου κατοίκου ή είναι υπήκοος χώρας που έχει συνάψει σύμβαση αμοιβαιότητας με αυτό το κράτος μέλος.

Due Koopmans Joliet O'Higgins

Slynn Mancini Κακούρης Schockweiler

Moitinho de Almeida Rodríguez Iglesias Díez de Velasco

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 2 Φεβρουαρίου 1989.

Ο γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο πρόεδρος

O. Due